

time

Odborný analytický měsíčník

ÚNOR 2011 | ČÍSLO 02
WWW.CICAR.CZ
ZDARMA

Bezpečnostní strategie státu: jak definovat hrozby a hodnotit rizika?

V průběhu 20. století dramaticky expandovala role státu v řadě oblastí. Jeho tradiční role v zajišťování obrany a bezpečnosti přesto zůstala na prominentním místě mezi úkoly, které má na starosti.

V evropské politice se objevují nové trendy

Tradiční struktura politiky v zemích, které byly dlouho symbolem politické stability, se proměňuje a radikalizuje. Příkladem jsou loňská volební zemětřesení v Belgii a Nizozemsku.

ČESKO 2011

VE ZNAMENÍ KONFLIKTŮ

obsah

4 | Nevolební, a přece konfliktní

VSTUPNÍ ANALÝZA Volba předsedy ČSSD, vládní návrhy reforem, střety mezi vládou a opozicí i koaličními partnery, nátlakové akce zájmových skupin. Konflikty, konflikty a zase konflikty, to je to, co nás čeká i v letošním, po dlouhé době (takřka) nevolebním roce.

Autor Ladislav Mrklas

6 | Volby v Česku – stále více ve znamení příslušnosti k sociální vrstvě

ROZHOVOR O silícím vlivu sociálního statusu na volební rozhodování, riziku mnohatisícových sociálních nepokojů, spokojenosti vysokoškolských studentů s úrovní studia na veřejných i soukromých školách, školním i základním problému české vědy.

Rozhovor s Petrem Matějů

14 | Komu vadí nerovnost' ?

ANALÝZA Příjmová nerovnost je často vnímaná ako závažný spoločenský problém. Raghuram Rajan, profesor ekonomie na Chicagskej univerzite, sa domnieva, že nerovnosť bola jedným z faktorov, ktoré prispeli k súčasnej kríze.

Autor Dalibor Roháč

16 | Bankrot hrozí i České republice

ANALÝZA Za posledný rok sa niekoľko zemí eurozóny potýkalo s dlhovými problémami rozměru, na které jsme zvyklí spíše z diktátorských režimů Jižní Ameriky. České republiky se zatím tato dramatická situace netýká. Bylo by však naprosto chybné si myslet, že si můžeme dovořit reformy odkládat.

Autor Jan Průša

20 | Kompromis ve zdravotnictví

ANALÝZA Celkem 3 800 lékařů podalo výpověď v protestní akci „Děkujeme, odcházíme“ s cílem vybojovat zvýšení platů. Podpis memoranda jim to zajistil, avšak ne v takové výši, jakou původně požadovali. Faktickým vítězem se tedy nakonec stala vláda, protože lékařské odbory udělaly přesně to, co po nich kabinet chtěl.

Autor Ludmila Habadová

22 | Quo vadis, datové schránky?

ANALÝZA Potenciál elektronické komunikace není zdaleka vyčerpán. Velké příležitosti čekají ve státní i soukromé sféře. Ukázalo se, že tento typ komunikace funguje. Jenom jí tak trochu chybí obsah.

Autor Petr Stiegler

CI Time

Odborný analytický měsíčník

Číslo 2

Ročník 1

Únor 2011

Vydává

CI Consult & Research, s.r.o.

IČ: 24772461

Vladislavova 1390/17

110 00 Praha 1, Nové Město

Kontakty

Telefon: 224 054 087

www.cicar.cz

citime@cicar.cz

Redakce

Šéfredaktor

Ladislav Mrklas

Odborní konzultanti redakce

Ivan Langer, Josef Šíma

Tajemnice redakce

Petra Viktorová

Art director

Ivo Kubát (Multimedia Atelier)

Vedoucí redaktoři rubrik

Jan Jireš (mezinárodní vztahy
a bezpečnost)

Petr Sokol (evropská politika)

Ondřej Mátl (zdravotní a sociální
politika)

Petr Stiegler (IT)

Stálí spolupracovníci

Radovan Ďurana,

Ludmila Habadová,

Miroslav Hyrman

Luboš Jemelka, Jiří Kozák,

Jan Průša, Dalibor Roháč

Jazyková korektura

4JAN Public Relations, s.r.o.

Registrace MK ČR E 19998,

ISSN 1804-8099

Milí čtenáři,

Česko letos nečekají žádné celostátní volby. Na politicky klidný rok se přesto těšit nemůžeme. To potvrdily už první týdny roku, jež se nesly ve znamení nátlakové akce lékařů a jejich střetu s vládou. Zdá se nad slunce jasné, že právě konflikty různého typu budou tím, čím bude letošní rok typický. Jinak tomu ale ani být nemůže. Za prvé proto, že samo jádro politiky tkví v kultivaci konfliktů a hledání jejich řešení. Za druhé z důvodu, že se snad – a chtělo by se říci i konečně – vážně diskutuje o otázkách, které mohou mít dalekosáhlé důsledky pro naši budoucnost.

Očekávání a zásadní momenty v domácím dění roku 2011 se proto logicky staly hlavním námětem druhého čísla analytického měsíčníku CI Time. To opět přináší různé úhly pohledu, různé roviny problémů. Téma otevírá analytická sonda politologa. Všimá si perspektiv vládní koalice i hlavní opoziční strany, kterou již v polovině března čeká volba nového vedení. Její autor otevírá otázku přijímání reforem různými skupinami společnosti i konfliktů, které budou spontánně i uměle vznikat nejen na ose vláda – opozice. Připomíná řadu rovin a souvislostí připravovaných reforem. Na tento text plynule navazuje rozhovor s předním českým sociologem Petrem Matějí. Prof. Matějí na konci minulého roku publikoval dvě velmi poměrně zásadní studie, vycházející z rozsáhlých výzkumů. První z nich přinesla zajímavá zjištění o stále rostoucím vlivu sociálního statusu na volební rozhodování v Česku, druhá pak údaje o spokojenosti českých studentů s kvalitou vysokých škol. Rozhovor se dotýká témat, která se s těmito výsledky pojí.

Bezpečnostní expert Jan Jireš k hlavnímu tématu přidává vstupní studii o vybraných souvislostech bezpečnostní strategie České republiky, kterou se – s ohledem na nová rizika a trendy – rozhodla aktualizovat česká Bezpečnostní rada státu. Ekonom Jan Průša se zabývá riziky státního bankrotu v Česku a nutností okamžitě začít se systémovými reformami, a to na obou stranách českého státního rozpočtu. Volnou součástí hlavního tématu je i analýza výsledků akce „Děkujeme, odcházíme“ z pera konzultantky Ludmily Habadové.

O stále přetrvávající a v poslední době dokonce silící obsesi z příjmové nerovnosti pojednává analytický příspěvek ekonoma Dalibora Roháče. Politolog Petr Sokol analyzuje příčiny a důsledky voleb v Belgii a Nizozemsku, které se dají označit za politická zemětřesení. Petr Stiegler se v rubrice IT věnuje současnosti a budoucnosti projektu datových schránek. Miroslav Hyrman přidává inspirativní postřehy z přednášky zakladatele úspěšné dánské SAXO Bank Larse Christensena.

Na další číslo CI Time, jež se bude věnovat především penzijní reformě, se můžete těšit již za pár týdnů.

S přáním inspirativního čtení

Ivan Langer,
zakladatel společnosti
a odborný konzultant redakce

Ladislav Mrklas,
zakladatel společnosti
a šéfredaktor

Nevolební, a přece konfliktní

Volba předsedy ČSSD, vládní návrhy reforem, střety mezi vládou a opozicí i koaličními partnery, nátlakové akce zájmových skupin. Konflikty, konflikty a zase konflikty, to je to, co nás čeká i v letošním, po dlouhé době (takřka) nevolebním roce.

LADISLAV MRKLAS | Autor je politolog, prorektor vysoké školy CEVRO Institut a šéfredaktor CI Time

Volba předsedy ČSSD = výběr budoucího premiéra?

Opoziční sociální demokraté na svém březnovém sjezdu vyberou předsedu, který – neudělá-li fatální chybu – bude mít na dosah ruky sestavování příští vlády. Na jeho jménu přitom ani tolik záležit nemusí. Spíše půjde o to, nezanechat špatný dojem.

Stabilní a v zásadě rovnoměrné rozložení sil mezi levicí, středem a pravicí v české společnosti (viz graf 1) dává tu-

šit, že horší výsledek ČSSD v roce 2010 byl spíše výjimkou, kterou způsobila vzácná shoda okolností. Na prvním místě to byly osoba a styl Jiřího Paroubka, které donutily podstatnou část potenciálních voličů strany k volbám nejit nebo hledat jinou alternativu. Na slabém výsledku levice se podílela i nespokojenost s politikou jako celkem, tehdy navíc vzácně spojená s odhodláním volit, a to pokud možno novou stranu. Na této vlně se svezlo hned několik uskupení, která ČSSD (a nejen jí) ubrala značnou část hlasů.

Reformy a „reformy“

Klíčovým faktorem pro vnímání vládních stran i opozice v následujícím období budou – vedle chování a afér politiků – vládní reformy. Celá věc má hned několik rovin. V první řadě jde o naplnění očekávání voličů. Velká část z nich volila nynější vládní strany právě kvůli reformám. Chtěli zabránit krachu veřejných financí, zastavit zadlužování a odstartovat nezbytné reformy. Pro ně jsou případné kosmetické změny namísto skutečných reforem málo přijatelné. Nechtějí znovu vládu pro vládu, mj. proto, že vůči ní dnes stojí jiné alternativy než Jiří Paroubek s komunisty.

Druhá část koaličních voličů sice volila reformy, nicméně dnes se jí zdá, že představují spíše hrozbu. Bojí se zdražování, zvyšování daní, nemají jasno,

co se bude dít ve zdravotnictví, školství, v oblasti důchodů. Do této skupiny patří především rodiny s dětmi a také starší voliči, ti budou velmi bedlivě sledovat dopad každé změny na vlastní kapsu. A v případě problémů budou vládní strany trestat minimálně neúčastí v dalších volbách.

Sociální nepokoje nejsou vyloučeny

Konečně, poslední část voličů vládních stran, což platí zejména o elektorátu VV, v reformách vidí vyložené nebezpečí. Jejich volba měla ryze protestní motivaci. Hlasovali proti všemu. Tito voliči se dnes cítí být podvedeni. Mnozí z nich to dali najevo již v podzimních komunálních a senátních volbách.

Právě tyto voliči budou nepochybně jedním z cílů opozičního útoku proti reformám, ke kterému se rády připojí i mno-

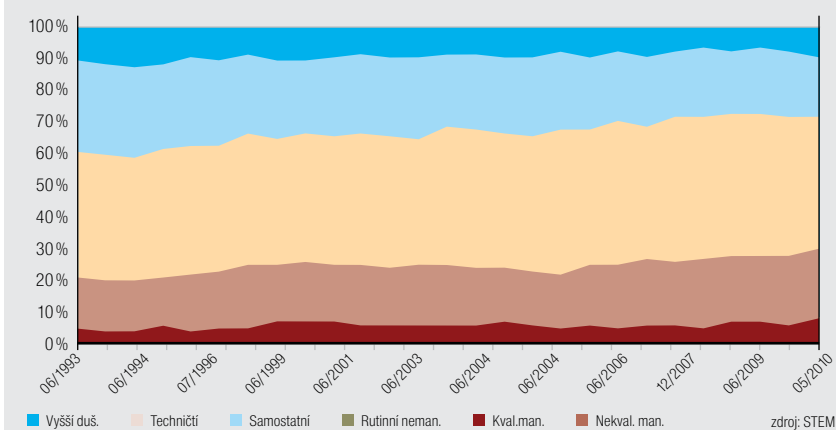
hé zájmové skupiny na čele s odbory. Pro ně jsou reformy vynikající příležitostí, jak posílit svůj vliv na dění v zemi a zavázat si budoucí vládnoucí garnituru.

Voliči, zejména ti levicovější, jsou už dlouho vystaveni kampani, která jakékoli reformy líčí jako antisociální a „protilidové“. Rétorika odborů a opozice se přitom nikterak zásadně neliší. Přitom sílí třídní podstata hlasování ve volbách a narůstá schopnost levice politicky mobilizovat. Jak naznačuje sociolog Petr Matějů (viz str. 6–9), nelze vyloučit ani daleko širší zapojení nespokojenců do radikálnějších protestních akcí a nepokojů, které známe zatím spíše z jižní Evropy.

Krajské volby 2008 – memento mori

Při určování strategie a taktiky před loňskými volbami dnešní vládní strany opravdu důkladně segmentovaly své voliče a snažily se vycházet z jejich postojů a zájmů. Není však jasné, zda také chápou, že komunikace přinejmenším s vlastními voliči je nezbytná i v čase vládnutí. Kontinuální naslouchání a vysvětlování vládních kroků bolestně chyběly Topolánkově vládě. Krajské volby 2008 v tomto bodě představují velké memento. Je pozoruhodné, že jako první si to uvědomili předáci nové strany – Věci veřejných. Zda a kdy je budou následovat další dvě vládní strany, tož je důležitá neznámá roku 2011.

Graf č. 1 Sebezařazení na levici a pravici

Volby v Česku

stále více ve znamení příslušnosti k sociální vrstvě

O silícím vlivu sociálního statusu na volební rozhodování, riziku mnohatisícových sociálních nepokojů, spokojenosti vysokoškolských studentů s úrovní studia na veřejných i soukromých školách, školném i základním problému české vědy.

Rozhovor se sociologem a předsedou Grantové agentury ČR Petrem Matějů

Pane profesore, nedávno jste představil svou studii o vývoji hlasování podle sociálního statusu v Česku. Prosím o krátký komentář. Prohlubuje se, nebo naopak zmenšuje?

Studie potvrdila naše očekávání, podle kterých se vliv příslušnosti k sociální třídě na volební chování u nás soustavně zvětšuje. Sociální i politické příčiny tohoto procesu jsou podle mého názoru jasné: prohlubuje se diferenciaci společnosti, rostou příjmové a majetkové nerovnosti i nerovnosti v přístupu k vyššímu vzdělání, krystalizuje sociálně-ekonomický status a formují se sociální třídy západního typu. Současně dochází ke konsolidaci českého stranického systému a bohužel též k ideologické polarizaci, což platí zejména o obdobích před volbami. Tyto procesy vytvářejí podmínky pro posilování vazeb mezi postavením ve společnosti, politickými postoji a orientacemi, a tudíž i volebním chováním.

Jak jsme na tom ve srovnání se západní Evropou? Je náš trend stejný, nebo opačný?

Zatímco ve všech západních zemích, kde byly provedeny analýzy podobné té, kterou jsme uskutečnili my, se vliv třídní příslušnosti na volební rozhodování spíše zmenšuje nebo vykazuje fluktuaci bez zřetelného trendu.

Předpokládáme, že podobný vývoj, jaký jsme identifikovali u nás, by mohl být přítomný i v dalších postkomunistických zemích, ale zatím to nemůžeme prokázat.

Vláda chystá reformy. Některé z nich budou nepochybně bolet. Můžeme se – i při pohledu na vámi prezentovanou studii – dočkat mnohatisícových demonstrací a stávek?

LADISLAV MRKLAS | Vedl rozhovor

Obávám se, že výsledky studie naznačují, že by tomu tak mohlo být. Velkou roli přitom budou hrát „mobilizační“ a populistické akce opozičních stran, které budou vyvoláváním odporu k reformám chtít získávat politické body. Racionální úvahy přitom jasně říkají, že další odkládání klíčových reforem by již v poměrně blízké budoucnosti mělo horší sociální důsledky než sociálně citlivé provedení reforem v co nejkratším čase.

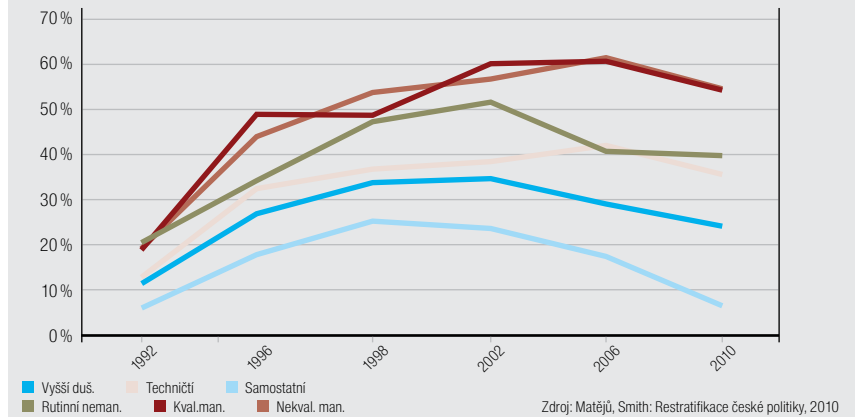
Vysokoškolští studenti jsou v rozporu s názorem zaměstnavatelů spokojeni

Nyní ke druhému tématu. V rukou máte čerstvá čísla analyzující spokojenost vysokoškolských studentů s úrovní studia, svých škol apod. Co z ní vyplývá?

Musím říci, že výsledky výzkumu studentů vysokých škol provedeného v loňském roce mě v řadě ohledů překvapily.

Prvním překvapením je, že obecně jsou studenti se vzděláním, kterého

Graf č. 1 Hlasování pro levicové politické strany v českých volbách v letech 1992–2010 podle sociálních tříd

se jim na našich školách dostává, hodně spokojeni. Dvě třetiny dotázaných studentů se domnívají, že se jim dostává stejně kvalitního vzdělání, jakého by se jim dostalo na renomovaných evropských univerzitách. Je to v určitém rozporu s tím, co si myslí zaměstnavatelé, jejichž výzkum právě probíhá.

Druhým překvapením je zjištění, že v tomto hodnocení není nijak velký rozdíl mezi studenty soukromých a veřej-

ných vysokých škol. Zajímavé ale je, že studenti soukromých vysokých škol hodnotí přístup vyučujících, zejména pokud jde o dostupnost, komunikativnost a jednání se studenty, mnohem lépe než studenti veřejných škol.

Dá se tedy zobecnit, že není velkého rozdílu mezi studenty veřejných a soukromých škol? Pokud ano, co z toho vyplývá

Prof. PhDr. Petr Matějů, Ph.D.

- absolvent teorie kultury a sociologie na Filosofické fakultě UK
- do roku 1989 vědecký pracovník, po roce 1989 se podílel na obnově Sociologického ústavu
- 1998–2002 poslanec Parlamentu ČR
- 2002 zakladatel think tanku ISEA (Institut pro sociální a ekonomické analýzy)
- 2004 profesor sociologie
- 2006–2007 náměstek MŠMT pro vědu a vysoké školy
- 2008 předseda Grantové agentury ČR
- 2009 přednášející a odborný garant oboru Sociální analýzy na vysoké škole CEVRO Institut
- vyučoval na několika tuzemských i zahraničních univerzitách, půso-

- bi v řadě odborných komisí a skupin pro vědu a vzdělání (vč. zastupování v poradních orgánech OECD)
- odborné zaměření: sociální a vzdělanostní nerovnosti a stratifikace, vzdělanostní a sociální mobilita, konkurenceschopnost, sociální transformace ve střední a východní Evropě, sociální stratifikace a mobilita, distributivní spravedlnost, vývoj politických postojů a volebního chování
- autor mnoha odborných knih (Zpráva o vývoji české společnosti 1989–1998; Ten Years of Rebuilding Capitalism. Czech Society after 1989; Nerovnost – spravedlnost – politika), studií a statí; publikuje i v denním tisku

zejména ve vztahu k veřejným školám a jejich zvažovanému zpoplatnění?

Rozdílů mezi studenty soukromých a veřejných vysokých škol je celá řada, počínaje věkem, sociálním zázemím, motivacemi ke studiu, náklady na studium atd.

Ve světle výsledků, které jsem právě popsal, vidím ale jeden velmi významný rozdíl: studenti soukromých vysokých škol se ke svým školám chovají více jako klienti, což vyvolává adekvátní reakci na straně škol: musí je tak brát a respektovat. Zavedení školného na veřejných vysokých školách by tedy podle mého – výzkumy podloženého – názoru mělo výrazně pozitivní efekt na vztah studenta a školy.

STUDENTI SOUKROMÝCH VYSOKÝCH ŠKOL

se ke svým školám chovají více jako klienti, což vyvolává adekvátní reakci na straně škol: musí je tak brát a respektovat. Zavedení školného na veřejných vysokých školách by tedy podle mého – výzkumy podloženého – názoru mělo výrazně pozitivní efekt na vztah student a školy.

Prosím v závěru o zobecnění vámi preferovaných priorit v oblasti vzdělávání a vědy. Kde Česko nejvíce zaostává?

Analýzy konkurenceschopnosti hovoří dost jasně: k našim největším problémům stále patří celkově nízký podíl populace s vysokoškolským vzděláním, velmi málo efektivní institucionální uspořádání výzkumu a vývoje, které je jednou z hlavních příčin zatím poměrně malého podílu vynikajících výsledků světové úrovně na celkové vědecké produkci a zejména slabé spolupráce vysokých škol a výzkumných institucí s podniky, což se projevuje v nízkém inovačním potenciálu jak naší vědy, tak celé ekonomiky.

Studium na vysoké škole očima studentů

Výsledky průzkumu mezi studenty českých vysokých škol přinesly mnoho zajímavých dat o jejich vnímání vysokoškolského studia, jeho kvality a praktické využitelnosti.

Většina studentů je s kvalitou studia spokojena a považuje ji za srovnatelnou se vzděláním poskytovaným renomovanými evropskými univerzitami. Většinou spokojenost panuje i ve směru k učitelům. To platí o studentech veřejných i soukromých vysokých škol.

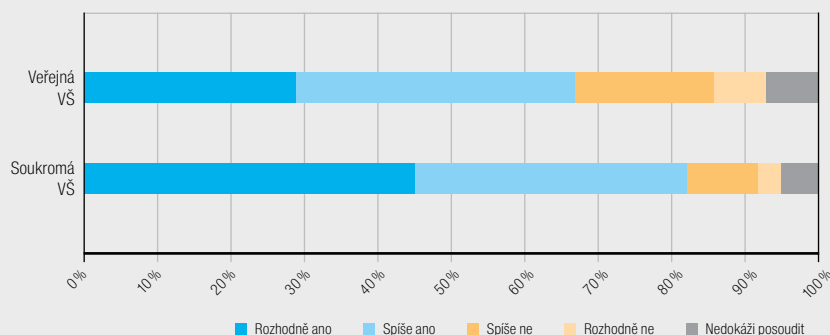
Z výzkumu zde vybíráme dva grafy, které dokumentují základní shodu i dílčí rozdíly v očekáváních, resp. jejich naplnění, mezi studenty veřejných a soukromých vysokých škol.

Jasná většina studentů obou typů škol očekává, že díky studiu dosáhnou nadprůměrné mzdy. Již méně výrazná většina se shoduje na tom, že studium více či méně naplňuje jejich očekávání

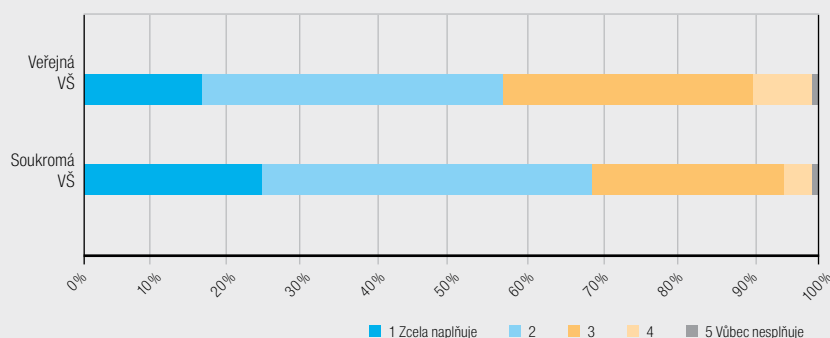
stran dobré přípravy na budoucí povolání. Míra očekávání i jejich naplnění je

v obou případech vyšší u studentů soukromých vysokých škol.

Graf č. 1 Očekáváte, že díky studiu na této vysoké škole dosáhnete nadprůměrné mzdy?

Graf č. 2 Studium naplňuje moje očekávání, že mě dobře připraví na budoucí povolání

Bezpečnostní strategie státu: jak definovat hrozby a hodnotit rizika?

V průběhu 20. století dramaticky expandovala role státu v řadě oblastí, ve kterých se dříve neangažoval. Stát převzal pod svou kuratelou ekonomickou, sociální, zdravotní i kulturní agendu.

JAN JIREŠ | Autor je politolog, ředitel Centra transatlantických vztahů (PCTR) vysoké školy CEVRO Institut

Tradiční role státu v zajišťování obrany a bezpečnosti přesto zůstala na prominentním místě mezi úkoly, které má na starosti. Především v Evropě se dnes sice zdá, že občané považují roli státu ve vyplácení sociálních podpor či důchodů za důležitější než jeho povinnosti v oblasti obrany a bezpečnosti, přesto si bezpečnostní agenda zachovává v alespoň jednom ohledu prominentní postavení: na tom, že jde primárně o doménu státu, se shodují téměř všechny politické proudy napříč ideologickým spektrem: konzervativci, sociální demokraté i velká většina liberálů.

Stejně jako veřejné politiky v ostatních tematických oblastech není ani bezpeč-

nostní politika státu důsledně racionálním procesem. Racionalistický model rozhodování v praxi naráží na řadu nepřekonatelných problémů: nedostatek informací, nedostatečné schopnosti rozhodovatelů, časový tlak, skupinové a osobní zájmy. Přesto může racionalistický model sloužit alespoň jako ideální cíl, ke kterému se v praxi více či méně přibližujeme.

Konkrétní kroky a opatření bezpečnostní politiky (tvorba schopností a kapacit, institucionální uspořádání bezpečnostního systému státu) by se správně měly odvíjet od vymezení bezpečnostních zájmů státu, analýzy bezpečnostního prostředí, zhodnocení zdrojů, které má stát k dispozici, identifikace bezpeč-

nostních hrozeb a vyhodnocení jejich pravděpodobných dopadů.

K tomuto účelu slouží vládní koncepční dokumenty, které jsou pravidelně novelizovány a které slouží jako zadání jednotlivým státním institucím zodpovědným za zajišťování bezpečnosti. Nejvýznamnější úlohu zde hraje národní bezpečnostní strategie.

Platné znění Bezpečnostní strategie ČR pochází z roku 2003. Za uplynulých sedm let přitom došlo v bezpečnostním prostředí i v mezinárodních organizacích, kterých je Česká republika členem, k významným změnám. V rámci NATO a EU byly přijaty nové koncepční dokumenty, které věnují větší pozornost novým ty-

pům hrozeb a hlásí se k novým formám a nástrojům bezpečnostní politiky.

S cílem reagovat na tento vývoj a posílit relevanci českých bezpečnostních dokumentů rozhodla koncem loňského roku Bezpečnostní rada státu, že Bezpečnostní strategie ČR bude novelizována. Tento proces již probíhá a má být dokončen zhruba do poloviny roku 2011.

Definice hrozeb a hodnocení rizik

Významnou součástí každé bezpečnostní strategie je vymezení a zhodnocení hrozeb, kterým země čelí a kvůli kterým musí vytvářet či posilovat specifické schopnosti a nástroje své bezpečnostní

politiky. Tabulka na straně 12 shrnuje takové „katalogy hrozeb“ uvedené v bezpečnostních strategiích vybraných zemí a mezinárodních organizací, relevantních pro tvorbu české bezpečnostní politiky.

S identifikací hrozeb ve vládních bezpečnostních dokumentech však souvisí řada kontroverzí a dilemat:

- Měla by bezpečnostní strategie oddělovat identifikaci hrozeb, tedy prostý popis bezpečnostního prostředí, od hodnocení rizik, tedy zvážení pravděpodobnosti realizace hrozeb a závažnosti jejich dopadů? Pokud ne, znamená to, že všechny hrozby uvedené ve strategii považujeme za (stejně) vysoce závažné a trvale aktuální? Jak potom naložit s hierarchizací hrozeb a následným zacílením bezpečnostní politiky, když víme, že existují vysoce pravděpodobné hrozby s relativně málo závažnými dopady (povodně), ale zároveň i velmi málo pravděpodobné hrozby s vysoce závažnými dopady (útok zbraněmi hromadného ničení)? Mnoho zahraničních bezpečnostních strategií rozlišení mezi identifikací hrozeb a hodnocením jejich dopadů obsahuje. Identifikace hrozeb může mít popisný charakter, ale teprve hodnocení rizik, spojených s těmito hrozbami, určuje tvorbu nástrojů bezpečnostní politiky a alokaci zdrojů. Například v tabulce uvedený přehled z britské bezpečnostní strategie není jen popisným seznamem existujících hrozeb, ale právě hodnocením rizik, tedy zvážením důležitosti hrozeb s ohledem

ROZUMNÁ BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE

by měla veřejnosti sdělovat, že zajištění absolutní bezpečnosti není v praxi možné, že společnost musí akceptovat určitý stupeň nejistoty a ohrožení a že zajišťování bezpečnosti s sebou vždy nese závažná morální i praktická (právní, ekonomická) dilemata.

na pravděpodobnost jejich uskutečnění a závažnost jejich dopadů.

- Jak se v bezpečnostní strategii vyhnout nebezpečí „sebenaplňujících se proroctví“? Má dokument kromě všeobecně známých hrozeb uvádět i takové, kterých se opravdu bojíme a které možná právě proto všeobecně známé nejsou? Pokud tak učiníme, neříkáme o sobě našim případným nepřátelům více, než je záhodno? Když píšeme bezpečnostní dokumenty a tvoříme bezpečnostní politiku, nepodílíme se tím na spoluvytváření samotného bezpečnostního prostředí?

- Má být výčet hrozeb v bezpečnostní strategii spíše stručný a výběrový, nebo se má naopak snažit o úplnost a pokrývat co nejširší škálu hrozeb včetně takových, které nejsou pro bezpečnostní politiku země s ohledem na její zájmy a kapacity příliš relevantní?

- Jak se vyhnout přehnané „sekuritizaci“ těch oblastí sociální reality, kde je to nevhodné, a riskovat tím neudržitelné zvyšování výdajů na bezpečnostní politiku, nebo dokonce ohrožení občanských práv a svobod, ale zároveň nezanedbat skutečně reálné a závažné hrozby?

- Co by mělo být hlavním „referenčním objektem“ bezpečnosti? Stát, společnost, nebo dokonce jednotlivec? Co by případný posun od státu ke společnosti a jednotlivci (tedy posun od „security“ k „safety“ a od „obraně“ k „ochraně“) znamenal pro podobu bezpečnostního systému země a pro stanovování priorit v alokaci zdrojů na bezpečnostní politiku?

Iluze absolutní bezpečnosti

Řešení těchto otázek je obtížné a vždy jen dočasné. Nelze přitom spoléhat na technokraticko-racionalistický přístup, protože otázky mají výsostně politickou povahu a odpověď na ně se odvíjí teprve od vymezení hodnot (a z nich vyplývajících zájmů), které daná společnost vyznává.

V každém případě by rozumná bezpečnostní strategie měla veřejnosti sdělovat, že zajištění absolutní bezpečnosti není v praxi možné, že společnost musí akceptovat určitý stupeň nejistoty a ohrožení a že zajišťování bezpečnosti s sebou vždy nese závažná morální i praktická (právní, ekonomická)

dilemata. Některé hrozby, byť reálné, se zkrátka ani nevyplatí důsledně konfrontovat, protože by to znamenalo neakceptovatelné náklady v podobě nutnosti obětovat jiné cenné hodnoty, ať už jde o veřejné finance nebo občanská práva a osobní svobody. Z tohoto důvodu je nutností kompetentní veřejná dis-

kuse o východiscích, cílech a prostředcích bezpečnostní politiky.

Možným řešením tohoto problému je systematické zvyšování „odolnosti“ (resilience) společnosti, tedy její schopnosti vyrovnat se jak s vědomím toho, že hrozbám nelze zcela zabránit, tak v případě realizace hrozbí i s odstraněním jejich následků.

Identifikace hrozeb ve vybraných bezpečnostních strategiích

Země	Rok	Hrozby
Česká republika (Bezpečnostní strategie ČR)	2003	<ul style="list-style-type: none"> - mezinárodní terorismus - šíření zbraní hromadného ničení - nestabilita a regionální a lokální konflikty na evropské periferii - rozsáhlé migrační vlny - organizovaný zločin (zejména propojený s teroristickými skupinami) - korupce - politická radikalizace a extremismus - rozsáhlé živelní pohromy způsobené globálními klimatickými změnami - ekologické a průmyslové havárie - pandemie smrtelných infekčních chorob
Evropská unie (Evropská bezpečnostní strategie)	2003	<ul style="list-style-type: none"> - terorismus - šíření zbraní hromadného ničení - regionální konflikty, včetně „zamrzlých“ konfliktů - selhání států a zhroucení státních institucí - organizovaný zločin
Nizozemsko (Národní bezpečnostní strategie)	2007	<ul style="list-style-type: none"> - narušení mezinárodního míru a bezpečnosti (regionální konflikty, občanské války, agresivní režimy, hrotící se státy) - proliferace zbraní hromadného ničení - terorismus - mezinárodní organizovaný zločin - sociální zranitelnost (růst mezietnického napětí, politická radikalizace, úpadek loajality obyvatel ke státu) - hrozby kybernetické bezpečnosti (narušení informačních a komunikačních sítí) - hrozby ekonomické bezpečnosti (extrémní nedostatek energetických surovin) - změna klimatu a přírodní pohromy (záplavy, extrémní sucho/horko, šíření nebezpečných organismů) - pandemie humánních i zvířecích infekčních chorob
Evropská unie (návrh Strategie vnitřní bezpečnosti)	2010	<ul style="list-style-type: none"> - jakákoli forma terorismu - závažný a organizovaný zločin - kybernetická kriminalita - přeshraniční zločin - násilí jako takové - přírodní i lidmi způsobené pohromy a havárie, včetně výpadků energie - dopravní nehody se smrtelnými následky
Velká Británie (Národní bezpečnostní strategie)	2010	<ul style="list-style-type: none"> - mezinárodní terorismus, obzvláště za použití CBRN prostředků - kybernetické útoky - závažné průmyslové havárie a přírodní pohromy (například záplavy, pandemie) - mezinárodní ozbrojené konflikty
USA (Národní bezpečnostní strategie)	2010	<ul style="list-style-type: none"> - zbraně hromadného ničení, zejména jaderné zbraně - terorismus a politický extremismus využívající násilí - narušení či útoky na informační, komunikační a energetickou infrastrukturu - závislost na fosilních palivech - klimatické změny - pandemické choroby - hrotící se státy - globální kriminální sítě
NATO (Strategická koncepce)	2010	<ul style="list-style-type: none"> - proliferace balistických střel - proliferace zbraní hromadného ničení, zejména jaderných zbraní - terorismus, zejména za použití CBRN prostředků - nestabilita a regionální konflikty za hranicemi NATO - kybernetické útoky - ohrožení dodávek energetických surovin - environmentální hrozby a omezení (nedostatek zdrojů a rostoucí energetické nároky, nedostatek vody, zdravotní rizika, klimatické změny)

Lars S. Christensen:

Politici svými zásahy krizi prodlužují

Na vysoké škole CEVRO Institut v rámci CEVRO Institut Business Fora vystoupil zakladatel a CEO dánské SAXO Bank Lars Seier Christensen. Jeho přednáška nesla název In Defense Of Capitalism – How Our Freedom And Future Is Threatened By The Expansion Of Government. Zde jsou některé důležité myšlenky dánského bankéře.

MIROSLAV HYRMAN | Autor je student CEVRO Institutu

Lars Christensen v úvodu přednášky zdůraznil, že vždy toužil vést organizaci, která by byla blízká jeho srdci, organizaci, která je ve své podstatě kapitalistická, prosperuje na svobodném trhu a reprezentuje dobré kapitalistické hodnoty.

Dánský bankéř hovořil o současné situaci na bankovním trhu. Připomněl, že i přes řadu nezpochybnitelných úspěchů je stále možnost dalšího růstu, i když každý den se ve vztahu k bankám objevuje stále více politických regulací, restrikcí, daňových úprav a komplikací. Světový tisk permanentně debatuje o současné krizi. Některé teorie jsou sice mrtvé a prokázaly, že nejsou funkční, přesto jsou v současnosti revidovány a objevuje se mnoho populistických myšlenek, jak by měla fungovat ekonomika a jak by stát a byznys měly spolupracovat.

Méně zásahů je více

Christensen v této souvislosti zdůraznil, že bychom měli být v řešení současných ekonomických otázek a problémů

velice opatrní. Krize se sice objevila neočekávaně, přesto byla předvídatelná. Mimořádně důležité jsou informace o celém systému. „Kapitalismus je hrdina, nikoliv zlosyn, je zachránce, nikoliv ničitel dobrých životních podmínek.“ Kapitalismus není nutné obhajovat, historie nás přesvědčila o jeho úspěchu a životaschopnosti.

Pokud se ocitá v ohrožení, není zdrojem tohoto ohrožení rozum, ale zcela jiné skutečnosti. Politici neustále hovoří o vytváření pracovních míst, ale ve skutečnosti dělají opak, neboť trh jejich zá-

---

ARGUMENTEM PRO KAPITALISMUS

je především to, že je morálně správný, neboť podporuje jedince v aktivním podílení se na budování demokratické společnosti a podporuje prosperitu.

---

sahem jiné pracovní příležitosti ztrácí. V tomto vztahu by měla veřejnost vidět zřetelné souvislosti. Politici prezentují, jak investují, aby byla krize odvrácena. Ovšem realita je taková, že krizi naopak prodlužují. Jsme svědky toho, jak je úspěšný byznys nucen podporovat neúspěšný, sledujeme, jak klimatické změny jsou využívány jako argument, který nemá naprosto žádné opodstatnění.

Za chyby se v politice platí málokdy

Lars Christensen upozornil, že pokud v byznysu uděláte chybu, zaplatíte za ni. Ovšem pokud chybuje instituce, státní instituce, ona sama nic neplatí. Za její chybu zaplatí daňoví poplatníci. Není nutné neustále vytvářet další a další zákony, nařízení, směrnice a pravidla. Stačí jich méně, ale kvalitnějších. Vždyť na volném trhu také špatné nápady neuspějí.

Je důležité moci se spolehnout na podporu vlády. Mnoho současných politiků však začalo být velmi intervenčních a populistických, nezávisle na tom, s jakým programem byli zvoleni. Někteří se nezdají být „přáteli“ svobody a kapitalismu, mnozí dokonce podporují bezohledné utrácení veřejných peněz. Je skutečně zarážející, když se zamyslíme nad škodami, které tím působí na volném trhu. Je důležité si uvědomit hranice demokracie a vztahy mezi většinami a menšinami ve společnosti.

Argument PRO kapitalismus není jen pragmatický fakt, že funguje. Argumentem pro kapitalismus je především to, že je morálně správný, neboť podporuje jedince v aktivním podílení se na budování demokratické společnosti a podporuje prosperitu.

Komu vadí nerovnost ?

Príjmová nerovnosť je často vnímaná ako závažný spoločenský problém. Raghuram Rajan, profesor ekonómie na Chicagskej univerzite, sa domnieva, že nerovnosť bola jedným z faktorov, ktoré prispeli k súčasnej kríze.

DALIBOR ROHÁČ | Autor
je ekonom a výskumník
v Legatum Institute v Londýne

Mnohí tiež tvrdia, že materiálna nerovnosť je zodpovedná za celú škálu sociálnych a zdravotných neduhov – od zločinnosti až po mentálne poruchy. Navyše, medzi bežnými ľuďmi a intelektuálmi panuje predstava, že príjmová nerovnosť sa v ostatných desaťročiach v západnom svete prehlbuje.

Nerovnosť ako príčina takmer všetkého zla

Bližší pohľad na tieto tri tvrdenia však ukazuje ich nesprávnosť, alebo prinajmenšom ich spornosť. Začnime od konca. Je pravdou, že dáta o nerovnosti v nominálnych príjmoch poukazujú na prehlbujúcu sa nerovnosť ako v Spojených štátoch, tak vo Veľkej Británii. Nominálne príjmy však sú len veľmi slybým ukazovateľom reálnej nerovnosti. Bližší pohľad na dáta odhalí, že nízkopríjmové skupiny čelili podstatne nižšej miere inflácie než bohatí. Čiastočne za to vďaka lacným dovozom z Číny, ako aj novým formám maloobchodného predaja – menovite nástupu veľkých obchodných reťazcov typu Walmartu či Tesca. I keď miera teda miera nominálnej príjmovej nerovnosti

vzrástla, nie je úplne jasné, čo sa udialo so skutočnou nerovnosťou v spotrebe. Niektoré štúdie ukazujú na mierny vzrast, iné na mierny pokles. Signifikantné je však to, že v americkom kontexte sa nezvýšila nerovnosť vo vykazovanej subjektívnej spokojnosti, čo naznačuje, že nožnice medzi chudobnými a bohatými sa v rozvinutých krajinách neroztvárajú.

Prečo by nás ale mala nerovnosť ako taká zaujímať. Richard Wilkinson a Kate Pickett, v Británii populárni epidemiológovia, vyvolali vlnu polemík svojou publikáciou *The Spirit Level*, v ktorej argumentujú, že príjmová nerovnosť je zodpovedná ako za zdravotné a psychické problémy, tak i za problémy spoločenské – užívanie drog, tehotenstvá maloletých, a iné. Napriek jej popularite medzi britskou ľavicou, ich analýza trpí sériou neduhov. Najväčším je asi ten, že sa spolieha na púhe korelácie medzi nerovnosťou a rôznymi problémami – a to na veľmi malej, arbitrárne zvolenej vzorke krajín. Ich kniha, ktorá prichádza s alarmistickými a vskutku extravagantnými, tvrdenia o zhubnosti príjmovej nerovnosti by tak sotva prešla ako seminárna práca na úvodnom kurze aplikovanej štatistiky.

Rajan, renomovaný chicagský ekonóm, zasa tvrdí, že nerovnosť viedla amerických politikov k prijatiu série opatrení na podporu vlastníctva nehnuteľností medzi nízkopríjmovými vrstvami, čo bolo nepriamo zodpovedné za vytvorenie onej bubliny na trhu so „subprime“ hypotékami. Tento príbeh je síce príťažlivý, avšak v skutočnosti kríva na obe nohy. Predovšetkým, pohľad na príjmovú nerovnosť ukazuje, že k jej najväčšiemu nárastu prišlo v 80. rokoch, zatiaľ čo problematické praktiky na trhu s nehnuteľnosťami sa začali objavovať až po roku 2002. Ak by teda motorom súčasnej krízy bola snaha zavďačiť sa chudobným, tak by kríza mala nastať oveľa skôr – konieckoncov v priebehu 80. rokov reálne príjmy niektorých nízkopríjmových skupín klesli, čo by naznačovalo veľmi ur-

gentnú potrebu si tieto skupiny kúpiť politikou lacného bývania. Obdobne sa dá poukázať na príklady mnohých iných krajín, v ktorých nerovnosť vzrástla rovnako ako v Spojených štátoch, ale v ktorých napriek tomu neprišlo k nijakej finančnej kríze.

Nerovnosť ako štatistický artefakt

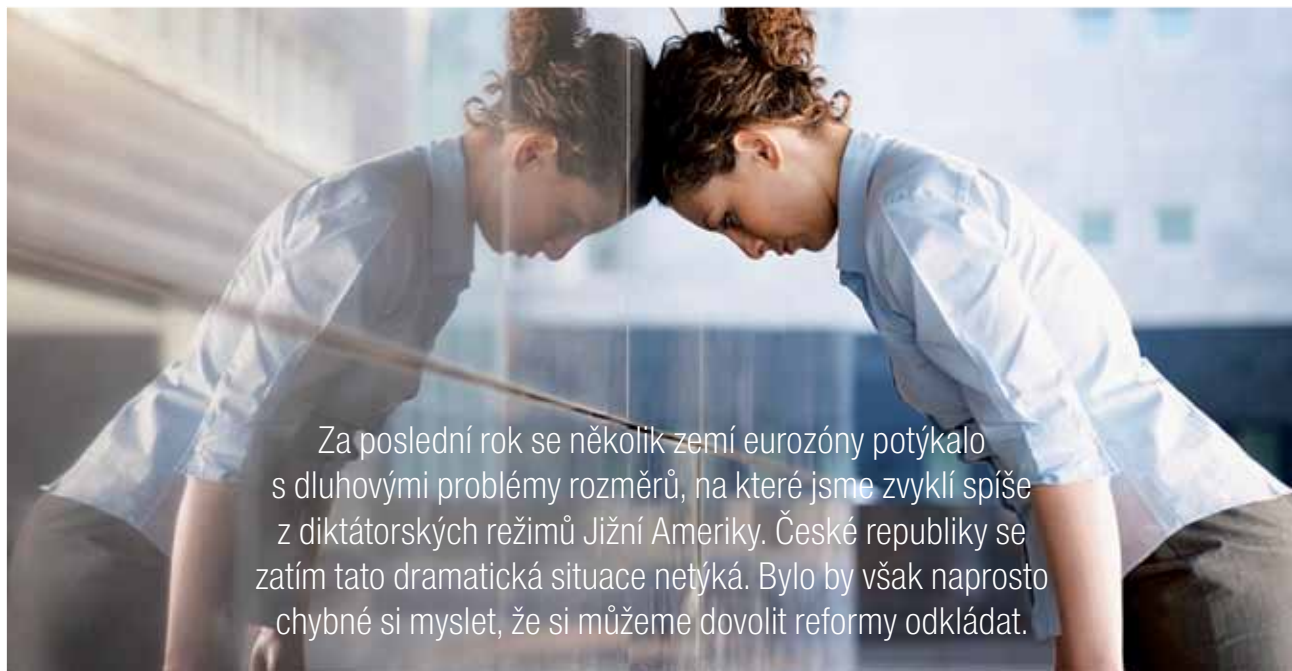
Aj keď je príjmová nerovnosť stredobodom záujmu mnohých intelektuálov a politikov, v skutočnosti je iba nezaujímavým štatistickým artefaktom. Jedným z dôvodov je fakt, že za základnú jednotku svojej analýzy považuje štát – ako keby štát bol najlepšou aproximáciou pre spoločnosť. To je pochopiteľne veľmi zavádzajúca predstava. Predstavme si situáciu Mexičana, ktorý sa presťahuje do Spojených štátov, kde bude zarábať podstatne vyššiu mzdu. Predpokladajme, že v Mexiku patril k ľahko nadpriemernej strednej vrstve, zatiaľčo v Spojených štátoch bude jeho príjem na spodných priečkach príjmového rozdelenia. Na individuálnej úrovni niet pochýb o tom, čo sa skutočne stalo – dotčný Mexičan si polepšil, a potenciálne tiež jeho rodina v rodnom Mexiku. Navyše, globálne vzaté, sa znížila miera príjmovej nerovnosti medzi ľuďmi. Ak sa však na situáciu pozrieme z hľadiska ekonomických agregátov – priemerného príjmu a príjmovej nerovnosti v jednotlivých krajinách – dostaneme veľmi odlišný obrázok. Priemerný príjem ako v Spojených štátoch, tak i v Mexiku sa znížil, a v oboch krajinách sa zvýšila príjmová nerovnosť.

Tento jednoduchý príklad má za účel len ilustrovať intelektuálnu biedu príjmového egalitárstva. Samozrejme, že je správne nebyť ľahostajný k osudom chudobných ľudí či už v Českej republike alebo vo svete. Chudobným ľuďom však nepomôže politika, ktorá je založená na mylných a zavádzajúcich ideáloch, akými je napríklad príjmová rovnosť. Pomôže im prístup k ekonomickým príležitostiam, sloboda podnikáť, obchodovať a funkčné, flexibilné, trhy.

Bankrot hrozí i České republice

JAN PRŮŠA | Autor je ekonom, působí na Institutu ekonomických studií Fakulty sociálních věd UK

Za poslední rok se několik zemí eurozóny potýkalo s dluhovými problémy rozměrů, na které jsme zvyklí spíše z diktátorských režimů Jižní Ameriky. České republiky se zatím tato dramatická situace netýká. Bylo by však naprosto chybné si myslet, že si můžeme dovolit reformy odkládat.

Reformy příjmové strany rozpočtu

Ani česká vláda se v období krize nemohla vyhnout úsporným opatřením. Jedním z nich bylo zvýšení horní sazby daně z přidané hodnoty z devatenácti na dvacet procent. Pokud vláda chtěla vylepšit veřejné finance na příjmové stránce, taková změna DPH je nejméně bolestivým zásahem do ekonomiky. Z ekonomie je totiž známa poučka, že pro co nejmenší narušení ekonomické efektivity se mají zdaňovat ty statky, u kterých je spotřeba nejméně elastická. Zatímco zdanění práce (DPFO) a kapitálu (DPPO) naráží na velkou elasticitu, protože lidé při zvýšení daní sníží svou námahu a raději si

začnou užívat více volného času, spotřeba tak elastická není – i když se kvůli daní cena zvýší, lidé nemohou přestat nakupovat pro základní spotřebu.

Z téhož důvodu lze také do budoucna doporučit sjednocení obou sazeb DPH někde mezi oběma současnými sazbami a naopak dále snížit zdanění produktivních činností. Zboží s nižší sazbou DPH je totiž to nejméně elastické, a proto při jeho zdanění dochází k nejmenším ekonomickým ztrátám. Přesto je zřejmé, že zvyšování daní představuje pouze dočasné řešení. Dluhové problémy vlády jsou systémové: struktura rozpočtu je v současnosti nastavena tak, že výdaje automaticky narůstají, aniž by se proporčně navyšovaly příjmy.

Důvody jsou jasné: Přibývá těch, kteří čerpají nejrůznější státní podpory, a ubývá přispěvatelů.

Jak snížit výdaje? Začít u těch největších

Úspory výdajů, kterých vláda zatím dosáhla, rozhodně nelze považovat za dlouhodobé systémové řešení. Největšími výdajovými položkami jsou důchody a sociální dávky, náklady na školský systém a zdravotnictví, i když peníze na poslední jmenovanou položku neproudí přes státní rozpočet, ale přímo přes státem řízené zdravotní pojišťovny. V souhrnu připadá na ministerstva práce a sociálních věcí a školství přes 52 pro-

cent státních výdajů: zhruba 612 miliard korun.

Všechny tři výše jmenované oblasti se hospodářsky od sametové revoluce příliš nezměnily a na ozdravnou kúru stále čekají.

Nejbolestivější bude penzijní reforma. I když se v médiích začínají množit varování pro mladší generace, že jejich důchody budou útlé, zdá se, že většina obyvatel ještě nepochopila závažnost ani hloubku problému. Pro mnoho lidí je dnes běžné, že na státní náklady studují do 26 let nebo i více, pak pracují 40 let a očekávají, že budou moct odejít do důchodu kolem 65. Přitom lze očekávat, že se dožijí 85 let a více a budou přitom čerpat jak státní penzi, tak státní zdravotní péči. Je zřejmé, že takto nastavený systém nelze z veřejných prostředků udržitelně financovat.

Místo náročných reforem, jejichž náklady by se vyšplhaly na miliardy korun, by přitom stačilo současný systém nechat jednoduše „vyhnít“. Věk odchodu do důchodu by nebyl stanoven, místo toho by každý ze zaplaceného pojistného získal nárok na určitou sumu peněz a bylo by na něm, v jakém období ji vyčerpá. Zároveň by byla suma vyplácených důchodů zmrazena na současné výši (případně snížena podle potřeb vyrovnání rozpočtu). Tato dvě opatření by zajistila plynulý přechod k soukromému důchodovému pojištění, ke kterému by stát nikoho nemusel nutit. Všichni by si totiž nutnost naspořit si na důchod konečně dobře uvědomovali.

Budoucností jsou kvalitní soukromé univerzity

Náklady na školství jsou druhou největší výdajovou položkou rozpočtu: 127 miliard pro rok 2011. Změny je nutné zahájit především ve vysokém školství. U terciárního vzdělání neexistují totiž žádné důvody, aby byly financovány z veřejných rozpočtů. Ekonomové už mnohokrát prokázali, že v systémech založených na veřejném financování mají mladí z chudých rodin mnohem menší šanci vystudovat,

RŮST ZADLUŽENÍ MÁ SVÉ HRANICE

V roce 2010 nastal de facto bankrot dvou evropských států: Řecka a Irsko. Nic na tom nemění skutečnost, že z bankrotu byly prozatím kolektivně vyplaceny zahraniční pomoci hlavně Německa, ale včetně ČR, která dosud přispěla přes Mezinárodní měnový fond. I po finančních injekcích bude podle institutu Bruegel muset Řecko být odpuštěna alespoň třetina z 325 miliard eur státního dluhu (téměř 150 % HDP), aby se země do budoucna stabilizovala.

Portugalsko ani Španělsko na tom nejsou o moc lépe. Když média loni s velkou slávou oznamovala úspěšný prodej nových portugalských dluhopisů, zapoměla zmínit dvě důležitá fakta: Na aukci se výrazně podílela i Evropská centrální banka, a i tak byl dluh prodán s více jak šestiprocentním úrokem, tedy s vyšší sazbou, než s jakou je možné získat českou hypotéku. Jinými slovy, trh věří českým dlužníkům víc než portugalské vládě.

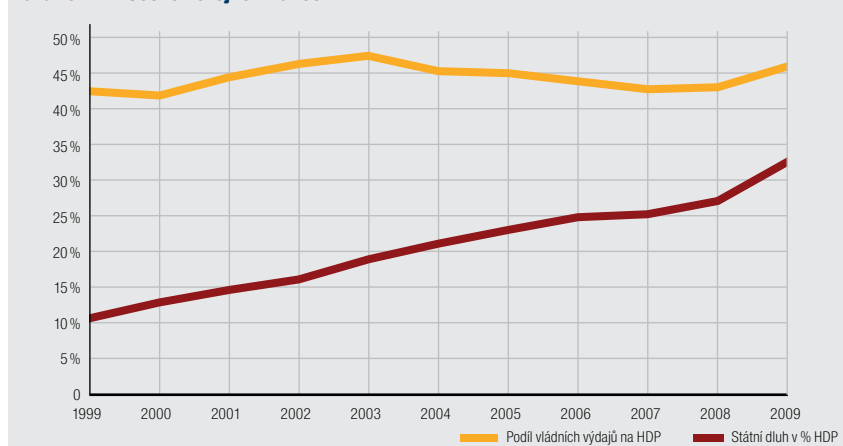
než v systémech soukromých. Univerzitní vzdělání navíc není veřejným statkem, ale plně soukromou investicí s relativně vysokou návratností.

Ze státních peněz se přitom jednoduše plýtvá a o zbytečnosti mnoha titulů není pochyb. Nejnovějším výtobytkem vzdělávání je bakalářský obor „rozhodčí kolektivních sportů“ Masarykovy univerzity. Nejde proto o zavedení nízkého školného, nepokrývajícího ani provozní náklady na studium (natož kapitálové investice), ale o zrušení všech státních dotací vysokého školství. Tím by se celé univerzitní prostředí výrazně pročistilo o ty, kteří studium berou jako dlouhé prázdniny odkládající pracovní povinnosti. Pomoc potřebným by byla zajištěna přímo sociálními dávkami a každý by se mohl rozhodnout, zda a jakým způsobem chce do vzdělání investovat.

Polovičatá „řešení“ nepomohou

Tlak části veřejnosti, aby se ze státního rozpočtu dále utrácelo na dluh, je obrovský. Proto bude prosazení tvrdých opatření velmi obtížné. Dluhová krize západních zemí však ukazuje, že státní bankroty mohou přijít velmi rychle. ČR má obrovskou šanci využít toho, že není svázána společnou měnou euro. Reformy totiž budou mít pozitivní dopad na hodnocení českých dluhopisů a sníží tak náklady na obsluhu státního dluhu. Česká republika by se mohla stát bezpečným útočištěm pro všechny investory, kteří se chtějí vyhnout krizi a dluhy zmitané eurozóně. Přejme si, aby politici tuto příležitost nepromarnili.

Graf č. 1 České veřejné finance

Něco se děje

Domácí politika v řadě západoevropských zemích se v posledních letech radikálně mění. Volby přinášejí jedno politické zemětřesení za druhým. Do tohoto víru se dostávají i dřívější oázy klidu a stability.

PETR SOKOL | Autor je politolog, přednáší na CEVRO Institutu, řídí CEVRO Revue a pravidelně přispívá do dalších českých médií (Reflex)

V evropské politice se objevují nové trendy

Tradiční struktura politiky v zemích, které dlouho byly symbolem politické stability, se proměňuje. Řeč je třeba o Belgii či Nizozemsku. V obou zemích Beneluxu se v uplynulém roce volil parlament a v obou demokraciích dlouho postavených na jednáních, kompromisu a konsensu znamenaly volby politické zemětřesení. Nejednalo se přitom v obou případech o blesk z čistého nebe, ale o vyvrcholení trendu, který je v obou zemích viditelný již několik let. Politika v obou dříve poklidných a stabilních královstvích se radikalizuje.

Lev vs. kohout

Belgie je již dlouhá léta „nemocným mužem“ Evropy, o němž se stále čas-

těji spekuluje, jak dlouho ještě vydrží na mapě Evropy jako jednotný stát. Důvodem obav o budoucnost Belgie jsou narůstající rozpory mezi vlámským severem, který hovoří jazykem téměř identickým s nizozemštinou, a valonským jihem, který obývají francouzsky mluvící občané. Nůžky mezi oběma částmi populace rozvírají hlavně dvě skutečnosti, které můžeme pojmenovat jako ekonomika a Brusel.

První tvoří fakt, že bohatší Vlámsko každoročně posílá miliardy eur na méně prosperující jih a Vlámům dochází s popsáním penězovodem trpělivost. Tlačí proto na stále větší rozvolňování společného státu, od čehož si slibují menší transfery peněz směrem na belgický jih. Valoni samozřejmě o ničem takovém nechťejí ani slyšet a reformy

státu ve vlastním zájmu brzdí. Valonům v jejich zdržovací taktice dlouho nahrával fakt, že hlavním reprezentantem vlámských ambicí byla radikální strana Vlámští zájem (dříve Vlámští blok), která jednak prosazovala úplnou samostatnost Vlámka, ale hlasitě také vystupovala proti narůstajícímu počtu imigrantů v zemi. Valonům se dařilo její požadavky odbývat poukazy na její extremismus.

Jenže na místo radikálů z Vlámského zájmu postupně vystoupala nová strana s názvem Nová vlámská aliance (NVA), vedená historikem Bartem De Wevrem. Skvělý komunikátor, který se rád ukazuje v televizních soutěžích, ze své strany rychle vybudoval hlavního reprezentanta vlámských požadavků, přičemž jeho straně nelze vytýkat žádný radikalismus.

De Wever navíc ani otevřeně nepožaduje nezávislost Vlámka, ale tak trochu po vzoru Vladimíra Mečiaru navrhuje řešení v podobě konfederace...

V červnových volbách De Wevra strana získala ve Vlámku třetinu hlasů a stala se nejsilnější politickou silou celé Belgie. Od té doby již sedm měsíců trvá vyjednávání o nové vládě. Mezi Valony totiž vyhráli socialisté a dohoda obou stran na programu vlády široké koalice není vůbec jednoduchá. Kamenem úrazu je zejména otázka okolí Bruselu (tzv. obvod Brussel-Halle-Vilvorde), které je dnes smíšenou oblastí a obě národnostní komunity zde bojují o postavení svých krajanů. Kompromis je v nedohlednu a úvahy o rozpadu zase trochu aktuálnější.

Wilders vs. Půlměsíc

V sousedním Nizozemsku byl politikem roku zvolen další specialista na mediální prezentaci – předseda Strany svobody Geert Wilders. Tento bývalý pravicový liberál je jediným členem své strany, které kritika údajné rozpínivosti a nedemokratičnosti islámu v zemi vynesla třetí místo v loňských parlamentních volbách. Po měsících vyjednávání byla v zemi uzavřena doba naší tzv. opoziční smlouvy mezi Wildersem a dvojicí středopravicových stran, v níž se kritik islámu zavázal podporovat menšinovou vládu pravicových liberálů a středových křesťanských demokratů. Wilders se tak vyhnul úskalí, kterým je pro populisty přímý vstup do vlády, a může nadále vystupovat jako nonkonformní politik, ale zároveň vyslyšel své voliče, kteří mají programově blíže k pravici.

Wilders se nyní chystá na rozšíření své antiislámské strany i do dalších zemí. A třeba situace v Německu kolem bývalého člena centrální banky Thilo Sarrazina mu může v jeho úsilí pomoci. Případný úspěch Wildersova tažení ale teprve ukáže, zda je problém islámských přistěhovalců stejně citlivý i mimo Nizozemsko.

Kompromis ve zdravotnictví: (skoro) všichni vyhráli, nejvíce ale vláda

Celkem 3 800 lékařů podalo výpověď v protestní akci „Děkujeme, odcházíme“ s cílem vybojovat zvýšení platů. Podpis memoranda jim to zajistil, avšak ne v takové výši, jakou původně požadovali. Faktickým vítězem se tedy nakonec stala vláda, protože lékařské odbory udělaly přesně to, co po nich kabinet chtěl.

LUDMILA HABADOVÁ | Autorka je právnička, řadu let působí v roli konzultantky pro oblast zdravotnictví a sociální politiky

Právě končící krizová situace ve zdravotnictví byla vyvolána prostřednictvím Lékařského odborového klubu (LOK) protestní akcí „Děkujeme, odcházíme“. Hlavním nátlakovým prostředkem bylo hromadné podávání výpovědí nemocničních lékařů k 1. březnu 2011. Podle organizátorů akce podalo ke konci ledna výpověď přibližně 3 800 lékařů. Odbory původně požadovaly navýšení mezd již od března na 1,5 až trojnásobek průměrného platu v zemi, což odpovídá přibližně 70 000 Kč, dále změnu jejich povinného dalšího vzdělávání a odstartování zdravotnických reforem.

Memorandum zajistí lékařům zvýšení mezd až o osm tisíc

Výsledkem intenzivních vyjednávání mezi ministrem zdravotnictví a LOK bylo podepsání memoranda, podle něhož by lékařům měly vzrůst platy o pět až osm

PROSTŘEDKY NA ZVÝŠENÍ PLATŮ

kabinet neuvolní ze státního rozpočtu. Půjde výhradně o peníze z rezerv ministerstva a zdrojů, které vzniknou v rámci reformy.

tisíc měsíčně, což jim má již od března zajistit nová tarifní platová tabulka. Takové navýšení sice lékaře plně neuspokojuje, nicméně dohoda memoranda jim do dvou let slibuje původně požadovaný nárůst mezd, který by se měl zvyšovat tempem 15 % ročně. Nově schválené tarify nebudou mít však dlouhé trvání, protože vláda nařídila ministrovi práce a sociálních věcí připravit návrh na jejich zrušení od počátku roku 2013.

Prostředky na současné zvýšení platů kabinet neuvolní ze státního rozpočtu, mělo by se tudíž jednat výhradně o peníze z rezerv ministerstva zdravotnictví a o peníze získané reformou systému. Potřebné dvě miliardy na růst lékařských platů může tedy ministerstvo získat omezením neefektivity systému, rušením nadbytečných lůžek akutní péče, omezením ambulancí v místech velkého nakupení, usměrněním pacientů v čerpání zdravotní péče a nařízením, aby zdravotní pojišťovny uzavíraly smlouvy pouze na potřebnou péči. Ministerstvo předpokládá, že na potřebnou dvoumiliardovou částku vystačí nyní rezervní fond Všeobecné zdravotní pojišťovny a že nedojde k propadu ostatních pojišťoven do ztrát. V příštích letech by bylo ale mnohem efektivnější získat peníze změnou úhradové vyhlášky, která by měla definovat, jaký objem peněz na jednoho lékaře přijde od zdravotní pojišťovny do příslušné nemocnice a novelou o veřejném zdravotním pojištění. Neefektivnějším prostředkem by bylo rušení nemocničních lůžek akutní péče, což by umožnilo získání peněz v krátkém časovém horizontu. Toto razantní opatření je ale v nejbližší době nejméně pravděpodobné, neboť je otázka, zda bude vůle k tak zásadní změně.

Lékaři uspěli jen částečně

Podpis memoranda může působit jako úspěch lékařů, ale navýšení jejich mezd není tak výrazné, jak požadovali. Kromě toho se musí vyrovnat nejen se ztrátou důvěry části veřejnosti, která jejich iniciativu vnímala jako vydírání, ale i se skutečností, že i když se mohli vrátit zpět na svá původní místa, mohou o ně v rámci jimi požadované reformy přijít. Vítězem protestní akce se tedy stala jednoznačně vláda, která nejen že zastavila hrozící krizovou situaci v nemocnicích a nemusela sáhnout do svého rozpočtu, přidala lékařům mnohem méně, než původně požadovali, ale ještě k tomu dostala do veřejné a odborné diskuse připravovanou reformu zdravotnictví.

Quo vadis, datové schránky?

Potenciál elektronické komunikace není zdaleka vyčerpán. Velké příležitosti čekají ve státní i soukromé sféře.

PETR STIEGLER | Autor je nezávislým konzultantem pro ICT a eGovernment, pracuje především pro ministerstvo vnitra a ministerstvo spravedlnosti, v minulosti byl zodpovědný za projekty CzechPOINT a Datové schránky.

Informační systém datových schránek je v ostrém provozu rok a půl a za tu dobu přepravil více než 35 milionů datových zpráv. To je úctyhodné číslo a vezmeme-li v úvahu, že se za celou tu dobu obešel bez podstatnějších technických nebo bezpečnostních incidentů, je třeba jeho zavedení považovat za velký úspěch – tedy alespoň pokud jde o komunikaci mezi jednotlivými státními úřady, která tvoří většinu korespondence. Na přelomu roku byl nasazen balík úprav systému, chcete-li jakási verze 1.1, kterou správce systému reagoval na řadu uživatelských připomínek a zkušeností. Objevila se například možnost zrušit povinnou změnu hesla, přibyl adresář, změnilo se vyhledávání, datovou zprávu lze zobrazit i bez 602XML Filleru třeba na počítači v internetové kavárně a další. Tím se podařilo

odstranit většinu dětských nemocí a výrazně se zlepšila uživatelská přívětivost.

Komunikace funguje, chybí obsah

To jsou všechno jednoznačně pozitivní změny, které jsou podmínkou pro další rozvoj systému. Podmínkou nutnou, nikoliv však dostačující. ISDS je totiž jen komunikačním kanálem, a tím, co bude nyní rozhodovat o jeho přitažlivosti pro soukromé uživatele, je především nabídka služeb, které jsou jeho prostřednictvím dostupné. Je to podobné jako u internetu: nikdo by si asi nepořizoval kvalitní placené připojení, pokud by neexistovalo dostatečné množství zajímavých webových stránek. Datová schránka může být pro běžné uživatele, právnické a soukromé osoby zajímavá především tím, že si je-

jím prostřednictvím dokážou efektivně, rychle a bez zbytečných obstrukcí vyřídit své úřední záležitosti. Bohužel se zdá, že se české úřady do rozvoje těchto služeb příliš neženou. Spíše je častější přístup „splnit zákonnou povinnost a více se nestarat“. A někdy ani to ne, protože se stále objevují případy, kdy je nesmyslně vyžadován elektronický podpis tam, kde to není vůbec potřeba, nebo kdy úředník trvá na dodání papírového dokumentu, i když má jednoznačně povinnost akceptovat elektronický originál, zasláný datovou zprávou. Podle všeho je za tím jednak obrovský konzervatismus veřejné správy a také nevráživost mezi jednotlivými resorty, kdy odmítají podporovat a využívat projekt, vyvinutý jiným úřadem. Asi je stále lepší za drahé peníze stavět portály, které v zásadě dělají všechny to sa-

mé. Přitom elektronické agendy jsou výrazně efektivnější a rychlejší – není třeba platit úředníky na přepážkách a na počítačích, strukturovaná data se bleskurychle dostanou až do počítače úředníka, který agendu vyřizuje.

Abychom ale jen nekritizovali, existují i světlé výjimky. Mezi ně patří ministerstvo financí, respektive daňová správa, která již od minulého roku umožňuje podání daňových přiznání prostřednictvím datových schránek, a to velmi efektivním

způsobem prostřednictvím elektronických formulářů a bez nutnosti elektronického podpisu. MF šlo dokonce tak daleko, že je předepsaná pouze XML struktura přílohy datové zprávy, takže pro vytvoření vlastního přiznání můžete použít celou řadu dostupných elektronických formulářů a nástrojů, které umějí finální export do předepsaného formátu. Jediné, co pokulháva, je osvěta. Kdo všechno o této možnosti ví?

Privátní komunikace pokulháva

Od ledna minulého roku je možné využívat ISDS také pro komerční komunikaci. Nejprve to bylo jen pro zaslání elektronických faktur, od července pro jakákoliv sdělení. Bohužel, tato možnost zůstává prakticky nevyužívána. Týdně je

NA PROPOJENÍ DATOVÝCH SCHRÁNEK

s internetovým bankovníctvím by vydělal nejvíc stát.

takto odesíláno jen několik desítek zpráv. Jaké jsou příčiny?

Nejprve musíme definovat, jak je strukturován trh, co je tím obsahem, který dnes putuje v papírových obálkách a má největší potenciál být substituován elektronickou cestou. Jednoznačně jde právě o faktury, vyúčtování a různé výpisy. Ty dnes chodí převážně obyčejnými listovními zásilkami za 10 korun a Poštovní datová zpráva, což je obchodní název pro placené datové zprávy zasílané mezi soukromými subjekty, se s cenou 15,04 Kč prostě nevyplatí.

Cena, která bude postupně klesat (již od 1. dubna můžeme očekávat určité zlevnění) však není jediným limitujícím faktorem. Mezi další patří existence navazujícího elektronického platebního kanálu a propagace služby, která je dnes poměrně žalostná.

O úspěchu Poštovní datové zprávy totiž bude rozhodovat nejen finanční motivace uživatelů, ale i zájem příjemců, tedy klientů všech bank, dodavatelů plynu i elektřiny a mobilních operátorů, kteří ony faktury a vyúčtování posílají nejčastěji. Je zcela zjevné, že hlavními potenciálními příjemci elektronicky zasílaných faktur jsou drobní uživatelé internetového bankovníctví – domácnosti a malí podnikatelé. Jenže pokud jsou nuceni být z elektronicky zasláné faktury přefukat údaje do internetového bankovníctví, v lepším případě za pomoci Ctrl-C a Ctrl-V, není to žádná výhra. Tou zásadní změnou by mohla být možnost automatického importu dat do elektronického platebního nástroje, ať už jim bude internetové bankovníctví nebo jiná služba, využívající platební karty. To však dnes nikdo nenabízí.

Datová schránka v internetovém bankovníctví?

Přesto i v této oblasti můžeme vidět blýskání na lepší časy. V Poslanecké sněmovně leží poslanecký návrh novely několika zákonů, který v případě schválení umožní propojení datové schránky právě například s účtem u internetového bankovníctví, ale i jiných služeb. Tím by bylo jednoznačně umožněno právě zmiňované propojení – samozřejmě se souhlasem uživatele. Na rozdíl od dosavadních pokusů (např. eFaktura České spořitelny), které jsou založeny na specifickém technologickém řešení, kdy banka musí na jedné straně získat vystavovatele a na druhé straně i klienty, by využití ISDS bylo mnohem jednodušší. Vystavovatel faktury ji zašle svému klientovi do datové schránky a banka jen zajistí import faktury do internetového bankovníctví. Jedinou podmínkou je dohoda na jednotném formátu elektronických faktur, která nemusí být také složitá – nabízí se například standardizovaný ISDOC. Je jasné, že minimálně některé banky v tom vidí velkou příležitost. Důkazem může být například i vyjádření Jana Lamsera pro internetový Portál Lupa v únoru tohoto roku, kde avizoval jednoznačný zájem o tuto oblast.

Pokud by v uvedené iniciativě někdo viděl nemístnou podporu komerčního podnikání, je třeba připomenout, že na zvýšení počtu komerčních zpráv nejvíce vydělá stát – jednak tím, že se i pro něj zlevní služby, protože tak je celý mechanismus nastaven, a jednak v podobě zvýšeného výběru DPH, protože platba za datovou schránku je na rozdíl od listovních zásilek DPH zatížena. A to nemluvíme o zvýšeném komfortu pro uživatele.

Jak je vidět, Informační systém datových schránek má před sebou velkou budoucnost. Zda bude naplněna, o tom rozhodne stát sám, pokud se dokáže shodnout na podpoře této komunikace a pokud umožní výraznější využití systému v komerční komunikaci.

CEVROINSTITUT

[vysoká škola]

VYSOKÁ ŠKOLA OSOBNOSTÍ

DNY OTEVŘENÝCH DVEŘÍ:

obvykle každou první středu

v měsíci v 16 hod.

JUNGMANNOVA 17, PRAHA 1

Tel.: 221 506 700

VYSOKÁ ŠKOLA PRÁVNÍCH A SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

ATRAKTIVNÍ MAGISTERSKÉ A BAKALÁŘSKÉ OBORY:

- ❖ Veřejná správa
- ❖ Politologie a mezinárodní vztahy
- ❖ Právo v obchodních vztazích
- ❖ Sociální analýzy

Master of Public Administration (MPA)

prestížní manažerská studia (nejen) pro veřejnou sféru

- ❖ Studium v centru Prahy a Českého Krumlova
- ❖ Individuální přístup a špičkoví pedagogové
- ❖ Prezenční i kombinovaná forma studia

WWW.CEVROINSTITUT.CZ